

חוברת תרגול – מורשת חיה: מה עובר מדור לדור ואיך היא חיה בתוכנו

מהדורה למורה חנ"מ

מהדורה למורה – מפתח תשובות

מטרות הדף:

- להבין מהי מורשת חיה ולהבחין בין מורשת מוחשית לבלתי מוחשית
- להכיר דוגמאות ממגוון חגים וקהילות ולזהות את הערך שמאחורי כל מנהג
- לתרגל קריאה והבנה של טקסט עיוני קצר בעברית ברמת חט"ב
- להתחיל לבנות פרויקט אישי של 'המורשת שלי' מתוך הבנה של מה שנלמד

גרסת חנ"מ – פחות פריטים, עד 3 אפשרויות בחירה, בנק מילים, גופן מוגדל ושורות כתיבה רחבות. מומלץ להקריא את ההוראות בקול ולעבוד חלק אחר חלק, בלי הגבלת זמן.

חלק א' – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – הכרת המושגים

1. י־ר־ש
2. עושים

חלק ב' – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – זיהוי ומיון

1. לא נכון – מורשת היא גם מילה, ניגון, מתכון, ערך או מנהג – לא רק חפצים
2. נכון – אי אפשר לגעת בברכה, אבל אומרים אותה ומעבירים אותה הלאה

חלק ג' – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – מיון והבנה מעמיקה

1 – ב (מוחשי)
2 – ד (בלתי מוחשי)
3 – א (מוחשי)
4 – ג (בלתי מוחשי)

חלק ד' – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – חשיבה ויישום

1. א – מוחשית אפשר לגעת בה, בלתי מוחשית חיה רק כשעושים אותה

חלק ה' – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – היכרות עם החגים

1. ב – י' בתשרי
2. ב – ענפים או קנים שמכסים בהם את גג הסוכה
3. ב – אתרוג, לולב, הדס וערבה

חלק ו' – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – נכון או לא נכון

1. נכון – אכילת סימנים היא מנהג מוכר של ליל ראש השנה
2. לא נכון – רבים לובשים דווקא בגדים לבנים, כסמל לניקיון ולהתחלה חדשה

חלק ז' – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – מוחשי, בלתי מוחשי וקהילות

1. כל נדרי
2. אושפיזין

חלק ח' – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – התאמת קהילה ומנהג

1 – ד (אמירת סליחות בימים שלפני ראש השנה ולבישת קיטל ביום כיפור)
2 – ג (אמירת סליחות כבר מתחילת חודש אלול)
3 – א (קישוט הסוכה בשרשראות נייר צבעוניות)
4 – ב (הכנת כיסא מקושט לכבוד האושפיזין)

חלק ט' – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט"ו בשבט ופורים – זיהוי ועובדות

- 1. א – שמונה ימים
- 2. ב – ארבע
- 3. א – ראש השנה לאילנות

חלק י' – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט"ו בשבט ופורים – מיון וחיבור

- 1. לא נכון – להפך – בכל ערב מוסיפים נר, עד שבלילה השמיני דולקים כל הנרות יחד
- 2. נכון – חיטה, שעורה, גפן, תאנה, רימון, זית ותמר הם שבעת המינים

חלק י"א – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט"ו בשבט ופורים – התאמת חג למנהג

- 1 – ב (הדלקת חנוכייה ומשחק בסביבון)
- 2 – ג (נטיעת עצים ואכילת פירות בסדר מיוחד)
- 3 – ד (משלוח מנות והתחפשות)
- 4 – א (מנהגים שעוברים מדור לדור ומתחדשים כל שנה)

חלק י"ב – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט"ו בשבט ופורים – השלמות

- 1. משלוח מנות
- 2. פרסום

חלק י"ג – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – היכרות עם הסיפור והחג

- 1. נכון – החג מזכיר את המעבר מעבדות לחירות ביציאת מצרים
- 2. לא נכון – סיגד חל חמישים יום אחרי יום הכיפורים

חלק י"ד – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – מוחשי ובלתי מוחשי

- 1. ב – הגדה
- 2. ג – אורית

חלק ט"ו – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – מהקערה להר

- 1. מה
- 2. געז

חלק ט"ז – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – התאמות

- 1 – ב (לחם שטוח שלא תפח, זכר ליציאה ממצרים)
- 2 – א (מאכל מתוק, זכר לטיט שממנו בנו העבדים לבנים)
- 3 – ד (חצי מצה שמחביאים והילדים מחפשים)
- 4 – ג (ספרי הקודש של קהילת ביתא ישראל)

חלק י"ז – פרק 5 • מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים – היכרות עם המנהגים

- 1. א – קערה עם משחת חינה שמורחים על כפות הידיים בטקס החינה
- 2. א – כדי לזכור את ירושלים גם ברגע שמחה
- 3. א – תפילין וספר תורה

חלק י"ח – פרק 5 • מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים – התאמת מנהגים ושפות

- 1 – ב (טקס שמתקיים לפני חתונה, מורחים חינה על כפות הידיים)
- 2 – ג (בד פרוש על ארבעה מוטות שמתחתיו עומדים בני הזוג)
- 3 – א (הבחירה בשם לתינוק, לפעמים לזכר קרוב משפחה)

חלק י"ט – פרק 5 • מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים – חושבים ומנהג

חלק כ' – פרק 6 • המורשת שלי: פרויקט אישי ותערוכה כיתתית – היכרות עם הפרויקט

- 1. נכון – אלה שלושת המרכיבים המרכזיים של הפרויקט, בהשראת שיעור 4.
- 2. לא נכון – הפרויקט מבוסס על ראיון אמיתי עם בן או בת משפחה כדי לשמוע סיפור אישי.
- 3. נכון – כך כל הכיתה יכולה להכיר את המורשת של כל תלמיד ותלמידה.

כרטיס יציאה – מה לחפש

- התשובה כוללת דוגמה מוחשית ברורה (חפץ/מאכל) ודוגמה בלתי מוחשית ברורה (שיר/ברכה/ערך) משני הקשרים שונים
- התשובה מזכירה שהעברה פעילה - הדלקה, סיפור, בישול, שירה - היא מה שמשמר את המורשת
- התשובה אישית, מזהה מקור דורי (סבא/סבתא/הורים) ומסבירה דרך שימור (סיפור, חזרה, טקס)

טיפים להפעלה:

- אפשר לפרוס את החוברת על פני כמה שיעורים – פרק אחד או שניים בכל מפגש, בהתאם לקצב הכיתה
- לתלמידים עולים או בחנ״מ מומלץ להוסיף תמיכה חזותית ומילון מונחים מתורגם לפני כל פרק
- ניתן לשלב דיון פתוח בין תלמידים ממוצאים שונים כדי להעשיר את חלק הקהילות בכל פרק
- לקראת פרק 'המורשת שלי' כדאי להכין מראש שיחה קצרה עם הורים או סבים, כהכנה לראיון או לאיסוף מתכון/חפץ

חוברת תרגול – מורשת חיה: מה עובר מדור לדור ואיך היא חיה בתוכנו

מורשת חיה – מה עובר מדור לדור ואיך היא חיה בתוכנו

חט״ב · חנ״מ

תוכן החוברת

1. פרק 1 – מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי
2. פרק 2 – מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה
3. פרק 3 – מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט״ו בשבט ופורים
4. פרק 4 – מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם
5. פרק 5 – מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים
6. פרק 6 – המורשת שלי: פרויקט אישי ותערוכה כיתתית

שם: _____ כיתה: _____

יצרה: רוית ראש בן ישי

חוברת תרגול – מורשת חיה: מה עובר מדור לדור ואיך היא חיה בתוכנו

חוברת התלמיד/ה חנ"מ

שם: _____ **כיתה:** _____ **תאריך:** _____

בחוברת זו תעברו בין תחנות של מורשת חיה – מהגדרת המושג ועד לחגים ולמנהגים שונים. בכל פרק ענו על השאלות לפי סדר, והשתמשו במילון המונחים בעת הצורך. בסוף החוברת תתבקשו לבדוק את עצמכם ולהתחיל לתכנן את פרויקט המורשת האישי שלכם.

בנק מילים: עושים | כל נדרי | מה | געז | אושפיזין | משלוח מנות | י־ר־ש | פרסום

1 חלק א' – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – הכרת המושגים

השלימו את המילה החסרה.

1. המילה "מורשת" והמילה "ירושה" שייכות לאותו שורש: _____

2. מורשת חיה נשארת חיה רק כשאנחנו _____ אותה – מדליקים, מספרים, מבשלים ומעבירים הלאה

2 חלק ב' – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – זיהוי ומיון

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	מורשת היא רק חפצים ישנים שנמצאים בארון	☐	☐
2	ברכות ההדלקה בחנוכה הן דוגמה למורשת בלתי מוחשית	☐	☐

3 חלק ג׳ – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – מיון והבנה מעמיקה

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. מצה	___	**א.** מוחשי
2. שירי הסדר	___	**ב.** מוחשי
3. קערת חינה	___	**ג.** בלתי מוחשי
4. ניגונים קהילתיים	___	**ד.** בלתי מוחשי

4 חלק ד׳ – פרק 1 • מהי מורשת? השורש י־ר־ש ומוחשי מול בלתי מוחשי – חשיבה ויישום

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה מבדיל בין מורשת מוחשית לבלתי מוחשית?

(א) מוחשית אפשר לגעת בה, בלתי מוחשית חיה רק כשעושים אותה

(ב) אין הבדל, זה אותו דבר (ג) מוחשית שייכת רק לחגים

5 חלק ה׳ – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – היכרות עם החגים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. באיזה תאריך חל יום כיפור?

(א) א׳ בתשרי (ב) י׳ בתשרי (ג) ט״ו בתשרי

2. מהו סכך?

(א) כלי מוזיקלי שתוקעים בו בראש השנה

(ב) ענפים או קנים שמכסים בהם את גג הסוכה (ג) ספר שקוראים בו ביום כיפור

3. מה כולל ארבעת המינים שמברכים עליהם בסוכות?

(א) שופר, כיפה, טלית, מחזור (ב) אתרוג, לולב, הדס וערבה

(ג) תפוח, דבש, רימון וראש דג

6 חלק ו׳ – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – נכון או לא נכון

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בראש השנה נהוג לאכול סימנים כמו תפוח בדבש כדי לבקש שנה מתוקה	☐	☐
2	ביום כיפור נהוג ללבוש בגדים שחורים כסמל לאבל	☐	☐

7 חלק ז׳ – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – מוחשי, בלתי מוחשי וקהילות

השלימו את המילה החסרה.

1. ביום כיפור התפילה שפותחת את החג בערב נקראת _____

2. בסוכות מזמינים בכל ערב אורח דמיוני מהתנך, מנהג שנקרא _____

8 חלק ח׳ – פרק 2 • מורשת בחגי תשרי: ראש השנה, יום כיפור, סוכות ושמחת תורה – התאמת קהילה ומנהג

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. יהדות אשכנז	___	**א.** קישוט הסוכה בשרשראות נייר צבעוניות
2. קהילות ספרדיות ומזרחיות	___	**ב.** הכנת כיסא מקושט לכבוד האושפיזין
3. יהדות אשכנז בסוכות	___	**ג.** אמירת סליחות כבר מתחילת חודש אלול
4. יהדות מרוקו בסוכות	___	**ד.** אמירת סליחות בימים שלפני ראש השנה ולבישת קיטל ביום כיפור

9 חלק ט׳ – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט״ו בשבט ופורים – זיהוי ועובדות

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. כמה ימים נמשך חג החנוכה?

(א) שמונה ימים (ב) שבעה ימים (ג) שלושה ימים

2. כמה אותיות יש על הסביבון?

(א) שלוש (ב) ארבע (ג) חמש

3. איך נקרא ט״ו בשבט בפי רבים?

(א) ראש השנה לאילנות (ב) יום השקט (ג) יום ההדלקה

10 חלק י׳ – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט״ו בשבט ופורים – מיון וחיבור

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	בחנוכה מדליקים בכל ערב נר אחד פחות, עד שבליל השמיני נשאר נר אחד בלבד	☐	☐
2	שבעת המינים הם פירות ודגנים שקשורים לארץ ישראל ואוכלים אותם בט״ו בשבט	☐	☐

11 חלק י״א – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט״ו בשבט ופורים – התאמת חג למנהג

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. חנוכה	___	**א.** מנהגים שעוברים מדור לדור ומתחדשים כל שנה
2. ט״ו בשבט	___	**ב.** הדלקת חנוכייה ומשחק בסביבון

3. פורים	___	**ג.** נטיעת עצים ואכילת פירות בסדר מיוחד
4. כל שלושת החגים	___	**ד.** משלוח מנות והתחפשות

12 חלק י״ב – פרק 3 • מורשת בחגי החורף: חנוכה, ט״ו בשבט ופורים – השלמות

השלימו את המילה החסרה.

1. בפורים שולחים _____ לחברים ולמשפחה, כלומר סלסלה עם שני סוגי מאכל לפחות

2. בחנוכה המנהג להדליק נרות בחלון או בפתח הבית נקרא _____ הנס

13 חלק י״ג – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – היכרות עם הסיפור והחג

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	פסח נקרא גם חג החירות	☐	☐
2	סיגד חל שבוע אחרי יום כיפור	☐	☐

14 חלק י״ד – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – מוחשי ובלתי מוחשי

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מה שם הספר שקוראים בו בליל הסדר את סיפור יציאת מצרים?

א) תנ״ך ב) הגדה ג) מחזור

2. מה שם ספרי הקודש שהקייסים קוראים בהם בחג הסיגד?

א) הגדה ב) תורה בלבד ג) אורית

15 חלק ט״ו – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – מהקערה להר

השלימו את המילה החסרה.

1. בליל הסדר הילדים שואלים את השאלות שמתחילות ב-״_____ נשתנה״

2. בחג הסיגד הקייסים מובילים את התפילה ואת קריאת האורית בשפת _____

16 חלק ט״ז – פרק 4 • מורשת בפסח ובסיגד: סיפור שעובר הלאה וגעגוע שהתגשם – התאמות

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. מצה	___	**א.** מאכל מתוק, זכר לטיט שממנו בנו העבדים לבנים
2. חרוסת	___	**ב.** לחם שטוח שלא תפח, זכר ליציאה ממצרים
3. אפיקומן	___	**ג.** ספרי הקודש של קהילת ביתא ישראל
4. האורית	___	**ד.** חצי מצה שמחביאים והילדים מחפשים

17 חלק י״ז – פרק 5 • מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים – היכרות עם המנהגים

הקיפו את התשובה הנכונה.

1. מהי קערת החינה?

(א) קערה עם משחת חינה שמורחים על כפות הידיים בטקס החינה

(ב) קערה להגשת פירות בט״ו בשבט (ג) כלי לנטילת ידיים לפני הסעודה

2. מדוע שוברים כוס בסוף טקס החופה?

(א) כדי לזכור את ירושלים גם ברגע שמחה (ב) כדי לסמן שהחתונה הסתיימה

(ג) כדי להרחיק מזל רע

3. אילו חפצים מקבלים משמעות מיוחדת בבר מצווה ובבת מצווה?

(א) תפילין וספר תורה (ב) חנוכייה וסביבון (ג) מגילה ורעשן

18 חלק י"ח – פרק 5 • מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים – התאמת מנהגים ושפות

התאימו: כתבו ליד כל מספר את האות המתאימה מהעמודה השמאלית.

1. קערת החינה	___	**א.** הבחירה בשם לתינוק, לפעמים לזכר קרוב משפחה
2. חופה	___	**ב.** טקס שמתקיים לפני חתונה, מורחים חינה על כפות הידיים
3. מתן שם	___	**ג.** בד פרוש על ארבעה מוטות שמתחתיו עומדים בני הזוג

19 חלק י"ט – פרק 5 • מנהגים במשפחה ובקהילה לאורך החיים – חושבים ומנהג

כתבו תשובה מלאה במשפטים שלמים.

20 חלק כ' – פרק 6 • המורשת שלי: פרויקט אישי ותערוכה כיתתית – היכרות עם הפרויקט

סמנו ✔ נכון או ✘ לא נכון.

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
1	פרויקט 'המורשת שלי' כולל ראיון, חפץ מספר סיפור ומתכון משפחתי.	☐	☐

#	משפט	✔ נכון	✘ לא נכון
2	בפרויקט לא צריך לדבר עם אף אחד מהמשפחה, אפשר רק לחפש מידע באינטרנט.	☐	☐
3	בסוף הפרויקט מציגים את התוצרים בתערוכה שנקראת מוזיאון מורשת כיתתי.	☐	☐

כרטיס יציאה

תני/תן דוגמה אחת למורשת מוחשית ואחת לבלתי מוחשית מתוך שני חגים שונים שלמדנו

הסבירו במשפט אחד מדוע מורשת 'חיה' רק כאשר אנשים ממשיכים לעשות אותה

איך הרגשתי בשיעור? ☹ 😐 🙂 😀